

Strudsen

Frit efter en novelle af Martin A. Hansen

En film af Lise Roos

Strudsen

EN FILM AF LISE ROOS

Frit efter en novelle af Martin A. Hansen

Danmark, 1992

16 mm. 27 min.

Medvirkende:

Kasper Deruginsky (Svend), **Tina Maria Funch** (Hanne),
Rune Bjerg Hansen (Karl Anton), **Anders Aagaard Rehfeldt** (Leo),
Susanne Fosgaard Nielsen, **Kresten S. Simonsen**, **Bjarne Nielsen**,
Peter Boesen, **Gunilla Herminge** og **Kaj Nielsen**

Foto: **Simon Plum** • Assistent: **Michael Rosenløv Jensen**

Lyd: **Mikkel Bo** • Assistent: **Jens Bangsholt**

Musik: **Anders Koppel** • Instruktørassistent: **Jannik Johansen**

Kostume: **Else Prangsgaard** • Rekvisit: **Robert Grant**

Indspilningsleder: **Edvard Friis-Møller** • Assistent: **Silke Roos**

Klip: **Mikkel Bo** • Assistent: **Stine Hein Plum**

Producent: **Thomas Lund**

Produceret af Film & Lyd ApS for Statens Filmcentral
v/Ulrich Breuning, Det danske Filminstitut v/Hans Hansen og
Undervisningsministeriets Mediekontor med støtte fra
Nordisk Film & TV Fond.

Distribution: Statens Filmcentral.

Film nr. BS-217

Video nr. VSB-217

Strudsen

- OM LISE ROOS, BARNDOMSLANDET OG SLET INGENTING

Lise Roos' filmatisering af Martin A. Hansens STRUDSEN åbner med en til-
diget præcisering - en tekst, der lakonisk oplyser en dato og et år:

Den 5. august 1951.

Hermed er Martin A. Hansens universelle og dog så pæredanske barndoms-
sommer fra før min generations verden gik af lave pludselig blevet meget kon-
kret. Ganske i overensstemmelse med filmmediets natur, der oftest fremstår i
realistisk, konkret billedlig (hvilket slet ikke hindrer nærvær af poesi) form.

Og en spænding er straks vakt.

Vi er i gang.

Hvad skete der denne solbeskinnede sommerdag den 5. august 1951?

Storebror og lillesøster drager ud i Verden stort set kun iført bue og pil og en lettere miserabel dukke. For at jage den struds - mere korrekt den landstruds - som er fostret i storebrors fantasi.

Hvad skete der med disse to børn på denne solbeskinnede sommerdag den 5. august 1951?

Hvad oplevede de?

Besejrede de Verden?

Forstod de den?

Blev de klogere?

Egentlig kunne man nøgternt besvare de stillede spørgsmål ganske enkelt:

Der skete ikke noget som helst denne tidlige augustdag i de gryende 50'ere.

Martin A. Hansens geniale litterære træk er, at der netop intet sker på det ydre plan, mens børnenes fantasi til gengæld arbejder på højtryk.

Hvordan skal man dog filmisk skildre, at der intet sker? - eller endnu værre: Hvad sjovt er der ved at vise ingenting?

For filmmediet kan næsten "kun" skildre handling og dermed illustrere, hvad personerne tænker og føler. På film spejler handling sindets stemning.

I *sin* STRUDSEN lader Lise Roos selvfølgelig sine små personer *handle*. Meget små bevægelser og endnu mindre begivenheder (i hvert fald i forhold til gængs *action americana*), men alligevel så store, store oplevelser for små mennesker, som får en helt egen fylde, fordi vi hele tiden ser og sanser fra børnenes vinkel, hvor græs, korn og total dansk sommerflora nærmest konstant er over hovedhøjde.

Kameraet er holdt lavt, så også de dyr og voksne mennesker, børnene møder på deres færd, antager gigantiske proportioner.

Jo, Verden er så sandelig anskuet fra børnehøjde i *filmen* STRUDSEN.

Og så snakker og småpludrer de i ét væk.

De siger ikke meget fornuftigt (kan den voksne køligt konstatere), men i pauser og flygtige sideblik fortælles det uendeligt store i det uendelige små.

Storebror og lillesøster bliver klogere på Verden.

Det samme bliver vi tilskuere.

På flere planer.

Små børn vil opleve spænding i hvert eneste billede og glæde sig over syn for sagn: Tøj, frisurer, genstande og stille stemninger fra dengang far og mor (eller er det ikke snarere bedstefar og bedstemor?) var børn.

Og vi voksne?

Ja, vi får et erindringschok - omend et smukt sådan.

Så kort (og alligevel så uendelig lang) tid siden er det, at vi samlede på kulørte billeder gemt i erstatningskaffeposer. Så kort/lang tid siden er det, at vores Verden var nøjagtig så stor, som man kunne nå at udforske mellem to måltider. Det er kun fyrré år siden, at hverdagen havde et ocean af fritid og en bjergkæde af fantasi. Og hvor fjernsyn, lukkede pasningsghettoer og fragmentariske, tidsbegrænsede beskæftigelsesterapier endnu ikke spærrede for de store vidders uendelige rum.

Set i det lys spiller Lise Roos' struds klogt og gavmildt op til frugtbar dialog mellem filmbilleder og tilskuer om vor tids største kulturskred og ændring af børns vilkår, tilværelse og muligheder. Samtidig med at den aldrig demonstrativt moraliserer og alt for nemt priser fortiden på bekostning af nutiden. Snarere viser STRUDSEN børnelivets almene, eviggyldige koder, grænseoverskridelser og lille - ganske lille syndefald.

I sin form er filmatiseringen en pastiche over datidens folkekomedier, hvilket underskønt understreges af Anders Koppels forfinede medtolkende, nykomponerede 50'er-musik. Men i det hele taget bærer STRUDSEN præg af forståelse for og vilje til at lege med på barndommens hemmelige og forbudte stier.

Når filmen er slut, skal små og store mennesker sørge for at have tid sammen. Børn vil fortælle om *deres* hverdag, og far, mor, bedstefar og bedstemor vil fortælle de prægtigste røverhistorier fra *deres* barndom.

STRUDSEN nærmest tvinger tanker, minder og gode historier frem.

Også i den forstand søger den begavet dialog med sit publikum.

I betragtning af, at STRUDSEN ikke handler om noget som helst, er det en utrolig rig film.

Ulrich Breuning

...ellers får man så grusomt ondt i maven

Hvorfor laver man i grunden en film bygget over en aldeles udmærket og læseværdig novelle? Behøver sådan en historie overhovedet at "tolkes" som andet end det den er, og i et helt andet sprog, som film unægtelig er i forhold til det skrevne ord?

Først og fremmest. Martin A. Hansens lille livskloge novelle klarer sig fremragende som det stykke litteratur den er. Udtryk for noget af det mest uovertrufne, som mange af hans andre noveller, der er skrevet af en mand om barndommens sære, foruroligende og dragende univers. En sjælden karakteristisk evne til at forene erindring med indlevelse. At med bittesmå virkemidler - ord, sætninger, henkastethed og dybde på én og samme gang - få beskrevet en hel verden - et helt univers - på bare syv små sider!

En lang eftermiddag, en støvet solskinsdag fra den tid, som nu kun er historie

for vore børn. En lang eftermiddag, hvor alting sker, og hvor der alligevel ikke rigtig foregår noget - set med de voksnes øjne!

Hvorfor blande sig ind i en "fortolkning" af sådan en genial lille novelle? Når den så tydeligt og enkelt fortæller "dig" en historie fra engang - for længe siden?

Fordi det måske netop er "min" historie, som så mange andres. Fordi den, ligeså litterær og indadvendt den er, formår at billedbeskrive en formentlig alment kendt situation i de fleste voksne menneskers fortidige liv som børn. Fordi jeg som lillesøster, sammen med min storebror, engang begav mig ud på en ligeså "farefuld" færd, som børnene i novellen. Og fordi jeg med den impuls kunne fortælle min egen uopslidelige historie om, hvad der foregår nede i et børneunivers, som det ser ud, når det har unddraget sig den voksne verden. Dernede hvor alting i virkeligheden er strengt forbudt, og hvor selve forbudt-hedstegnet kalder på en overskridelse. De voksne siger, at det er farligt, det de forbyder! Men "vi" børn ved jo godt, at det ikke er så farligt, som de påstår. Og når vi skrider over grænserne for at undersøge det, blir vi, omend med gys og gru, bekræftet i, at vi kan. At vi kan og vil løse de problemer, vi med dødsforagt har påført os selv.

Og som i de bedste historier fra barndommen, så skal det ende godt og lykkeligt altsammen. Ellers får man så grusomt ondt i maven. For virkelige problemer kan man som barn ikke overskue konsekvenserne af. Den slags kan man trygt overlade til de voksne, for de er nu engang verdensmestre i at forstå sig på denne verdens mystik.

Det dragende ved Martin A. Hansens novelle er, at den beskriver et univers, eller en verden, hvor børnene i bund og grund godt ved, hvilke grænser de overskrider undervejs - men som de alligevel må overskride. Fordi de fra første færd binder hinanden med den "farlige" opdigthed, som man ikke sådan bare kan løbe fra, når den først er sluppet fri. For det betyder, at magtbalancen mellem de fire børn, højest umage i alder, hele tiden forskubber sig. Snart er det de store, hovedpersonen, og snart er det de to mindste børn, som kan glimre ved deres indsats. Og under alle omstændigheder så er de alle fire lige gode om hele tiden at trække hinanden med - længere ud - end nogen af dem havde tænkt sig.

Kan det gøres på film? Kan man fremkalde det poetiske univers, hvor alt ligesom foregår inde i hovederne på fire små børn? Kan man med andre ord "filmatisere" sådan en historie, uden at man sætter dens dybeste kvaliteter ud af spillet?

Det kan jeg selvfølgelig ikke svare på, det må mit publikum. Børn i den rette alder og deres forældre! Men for mig er denne film et fuldgyldigt billede af et hjørne af en virkelighed, som var min og de andres - dengang. Uden at jeg dog kan sige noget om, hvordan de oplevede den samme begivenhed.

Til gengæld kan jeg sige noget om, hvor svært det er at omsætte sådan en historie til film. Fordi film, som bekendt, kræver en helt anden dramaturgisk udformning end en novelle eller roman. Der skal være et drive i handlingen, en henkastet bemærkning kan ikke bruges til noget, medmindre den fører videre. Intet må forekomme, som ikke har en særlig betydning for helheden, fordi der i så fald vil forekomme for mange løse ender.

Der er således en del ting i novellen, som er blevet særlig understreget. Fx den lille piges nye, røde træsko, for at fortælle hvorfor det er så fatalt, at hun mister den ene i mosen. Dukken Glas-Ole i forlægget har intet hoved, "Men da det jo ikke var en ualmindelig mangel", dengang, "så holdt hun meget af ham"! DEN ville jo ikke gå i dag for et nutidigt børnepublikum! En dukke uden hoved, som man var knyttet til - helt til grin. Altså skabte jeg problemet om til et som jeg/vi krigsbørn kendte til, nemlig de første "glasdukker" eller dukker med porcelænshoveder og lukkeøjne. De der lukkeøjne var jo så herlige. Dels påstod dukken at den sov, når man lagde den ned, og var vågen i oprejst tilstand. Næsten som små levende børn. Men dels var der osse en mekanik i det, som vi pilfingrede gerne ville finde ud af - og det medførte meget ofte, at dukkernes lukkeøjne gik op i sømmene og faldt med mekanik og hele molevitten

ned i bunden af dukkehalsen, hvor de kunne sove i fred resten af deres liv. Således fik Glas-Ole hoved, men ingen øjne. For en mangel måtte den jo have for at hele historien med struds, fjer og øjne i det hele taget skulle føre til noget. Sproget med alle de finurligheder, som Martin A. Hansen har skrevet, en masse udtryk, og hele den lille poetiske finesse, der ligger i, at den lille pige titulerer storebroren med sit "De", er noget der har måttet omarbejdes, fordi ingen nutidige børn ville fange den slags pointer. Og fordi de i novellen foregår mere indeni hovedpersonen end fysisk udtalt. Film er så uhyre konkret i sine krav til tingene, og for at omsætte litterære værker er man nødt til at tage den omstændighed alvorligt.

I novellen optræder de voksne slet ikke, de tilhører en fjern verden, som kan være straffende og farlig og medbestemmende, men man ved ikke hvordan børnene vil blive modtaget, når de endelig når hjem. En sådan fjernhed, eller mangel på tilstedeværelse, ville ikke kunne gå i en filmisk fortolkning, fordi man er nødt til at pointere, at farligheden ligger i spørgsmålet om, hvad eller

hvordan det kan tænkes, at de voksne reagerer, når man kommer altfor sent hjem. Efter at have været altfor langt væk fra hjemmet og tilmed have befundet sig på svært forbudte steder! Får vi tæsk, når vi kommer hjem i dag, siger den lille Leo til storebroren? Selvfølgelig, ikke!, svarer den store uden større overbevisning i stemmen. Det er det der ligger i det.

Den abstrakte voksne verden med dens formynderi, og så den hele vide verden med dens lokkende bud. Åen, hvor "mandæderen" holder til, gedden der spiser småbørn og gamle mennesker og ællinger og er så stor som en julegris! Mosen, som er så farlig og hemmelighedsfuld. Skræppebladene, der er så store, at man kan skjule sig i dem. Landsbykirken og den fremmede by. "Fjendeland". En ildevarslende knurrende hund, som dog lyder sit navn Balder, og kommer når dens herre kalder osv. osv. Uden de voksne som nogle skræmmende, omend ganske abstrakte faktorer, ville der ikke rigtig være nogen historie i denne filmiske tolkning.

Men det er mit håb, at et nutidigt publikum vil opfatte historien som et lige så gyldigt udtryk for deres verden, som den er en beskrivelse af min/vor verden dengang - på godt og ondt.

Lise Roos

SFC

Udgivet af SFC, 1992
Layout: John Ovesen
Tryk: Haugaard Grafisk